

ปาฐกถาชุด “สิรินธร”

ครั้งที่ ๒

เรื่อง

“อิทธิพลของศาสนาฮินดู
ต่ออารยธรรมไทย”

โดย

ศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์ ดึกฤทธิ์ ปราโมช

ปาฐกถาชุด “ลัทธิธรรม”

ครั้งที่ ๒

เรื่อง

“อิทธิพลของศาสนาฮินดูต่ออารยธรรมไทย”

โดย

ศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช

คำนำ

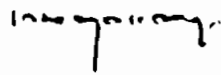
เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมเฉลิมพระอิสริยยศสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรรัตนราชสุดา ขึ้นเป็นสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เพื่อเฉลิมฉลองศุภมงคลวโรกาสนั้น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงได้ก่อตั้งเงินทุนสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติในสมเด็จพระบรมราชกุมารี และทำนุบำรุงส่งเสริมการศึกษาและวิจัยในวิทยาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับอารยธรรมของชนชาวไทยและศิลปวัฒนธรรมไทย กิจกรรมของกองทุนนี้มีหลากหลาย ทั้งที่เป็นการให้ทุนส่งเสริมการวิจัย การให้เงินอุดหนุนการพิมพ์หนังสือหรือตำราที่ทรงคุณค่า รวมถึงตลอดทั้งจัดให้มีการปาฐกถาชุดสิรินธร อันหมายถึงปาฐกถาที่จัดขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยปาฐกผู้ทรงคุณวุฒิในศาสตร์ต่างๆ ที่อยู่ในความสนพระราชมหุทัย โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเองทรงพระมหากรุณาพระราชทานปาฐกถาเรื่อง “*วัดพระศรีรัตนศาสดาราม*” เป็นประเดิม เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๒๕ พระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่สุดมิได้

เมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๒๙ คณะกรรมการบริหารเงินทุนสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้กราบเรียนเชิญ ศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช มาแสดงปาฐกถาชุดสิรินธร ครั้งที่สอง เรื่อง *อิทธิพลของศาสนาฮินดูต่ออารยธรรมไทย* ณ ห้องประชุมสารนิเทศ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จพระราชดำเนินทรงฟังปาฐกถาเรื่องนี้ด้วย

ปาฐกถาเรื่อง *อิทธิพลของศาสนาฮินดูต่ออารยธรรมไทย* ดังกล่าว เพียบพร้อมไปด้วยสาระความรู้ที่น่าสนใจเพราะปาฐกเป็นปรมาจารย์ที่ได้รับการยกย่องอยู่โดยทั่วไปว่า เป็นผู้ที่มีความรู้รอบและลึกซึ้งต้องแท้ในความรู้หลายแขนง กับทั้งเป็นผู้มีโวหาร

น่าฟัง ชวนคิด ชวนติดตาม หากจะได้จัดพิมพ์ปาฐกถาดังกล่าวขึ้นเผยแพร่ ก็เห็นจะเป็นที่พอใจแก่ผู้ที่ได้รับไว้ศึกษาโดยทั่วไป จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจึงได้กราบเรียนขออนุญาตจาก ศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช ผู้เป็นเจ้าของปาฐกถาเพื่อพิมพ์เผยแพร่ ซึ่งก็ได้รับความกรุณาอนุญาต นับเป็นพระคุณอย่างสูงแก่มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเชื่อว่า ปาฐกถาเรื่อง อิทธิพลของศาสนาฮินดูต่ออารยธรรมไทย นี้ จักมีประโยชน์เป็นแหล่งวิทยาความรู้แก่ผู้ที่สนใจโดยทั่วกัน

ศาสตราจารย์ดร.เกษม สุวรรณกุล
อธิการบดี

อิทธิพลของศาสนาฮินดูต่ออารยธรรมไทย

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช

อารยธรรมของประเทศใดประเทศหนึ่งนั้น เกิดขึ้นด้วยศาสนาที่ประเทศนั้นนับถือ อิทธิพลของศาสนาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการแรกเริ่มแห่งอารยธรรมและความมั่งคั่งแห่งอารยธรรมในเวลาต่อมา

หากจะกล่าวว่า ศาสนาพุทธมีอิทธิพลต่ออารยธรรมและวัฒนธรรมไทยมากที่สุด คำกล่าวนี้ก็จะเป็นความจริงที่ไม่มีใครจะเถียงได้ แต่ขณะเดียวกันถ้าหากเราจะสังเกตดูอารยธรรมไทยในหลาย ๆ ด้าน ก็จะเห็นได้ว่ามีอิทธิพลของศาสนาอีกศาสนาหนึ่งได้เด่นชัดพอสมควร ศาสนานั้นคือ ศาสนาฮินดู

เหตุที่ทำให้ศาสนาฮินดูมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมไทยนั้น มีที่สำคัญอยู่สองเหตุ เหตุที่ ๑ นั้นคือเมื่อคนไทยได้ประกาศตั้งประเทศของตนขึ้นในที่ซึ่งเป็นประเทศไทยในปัจจุบันนี้ ในบริเวณนี้ได้เคยมีประเทศต่าง ๆ ซึ่งชนชาติอื่น ๆ เคยปกครองอยู่ และประเทศอื่น ๆ เหล่านั้นเป็นประเทศที่นับถือศาสนาฮินดู อารยธรรมของประเทศต่าง ๆ เหล่านี้จึงเป็นอารยธรรมที่อยู่ใต้อิทธิพลของศาสนาฮินดู เมื่อคนไทยได้รับเอาอารยธรรมนั้น ๆ มาประพฤติปฏิบัติเป็นของตน อิทธิพลของศาสนาฮินดูก็ติดเข้ามาในอารยธรรมไทยด้วย

เหตุที่สอง ศาสนาฮินดูเป็นศาสนาที่ส่งเสริมพิธีกรรมและความศักดิ์สิทธิ์แห่งพระราชอำนาจของพระเจ้าแผ่นดินมากที่สุด เมื่อการปกครองเมืองไทยซึ่งต่อเนื่องกันมาช้านานนั้นเป็นระบอบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์ที่ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจเป็นล้นพ้น ศาสนาฮินดูจึงเหมาะสมกับการปกครองระบอบนี้มากกว่าศาสนาพุทธ ซึ่งคนไทยทั่วไปนับถือ ศาสนาพุทธนั้นเป็นศาสนาของประชาชน แต่ก็ยอมรับพระมหากษัตริย์ว่าเป็นผู้ปกป้องอุปถัมภ์พระศาสนา เช่นที่พระเจ้าอโศกมหาราชเคยทรงกระทำมา เพราะเหตุนั้นถึงแม้ว่าพระมหากษัตริย์ไทยจะทรงนับถือพระพุทธศาสนา เช่นเดียวกับคนไทยทั่วไปและพระราชทานพระราชูปถัมภ์แก่ศาสนาพุทธเป็นพิเศษ

และทรงสดับและปฏิบัติธรรมของศาสนาพุทธเพื่อให้เกิดมรรคผลต่าง ๆ ในทาง ส่วนพระองค์ พระมหากษัตริย์ไทยก็ยังได้โปรดชุบเลี้ยงพราหมณ์ไว้แวดล้อมพระองค์ และเป็นผู้ทำพิธีกรรมของพราหมณ์ต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่าพระราชพิธี เพื่อรักษาไว้และ ส่งเสริมพระราชอำนาจพระราชพิธีต่าง ๆ เหล่านี้แต่เดิมและสืบเนื่องลงมาในสมัย ศรีอยุธยาและต้นยุครัตนโกสินทร์เป็นพิธีพราหมณ์ล้วน มีพิธีทางพุทธแทรกบ้าง ประปรายและเป็นส่วนน้อย เพราะพิธีเหล่านั้นไม่เอื้อเพื่อต่อคติธรรมของศาสนาพุทธ เท่าไรนัก จึงแทรกเข้าไปได้ยาก ศาสนาพุทธได้แทรกเข้าไปได้จริงจังเมื่อรัชกาลที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นี้เอง เพราะพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ เสด็จอยู่หัวทรงมี พระราชศรัทธาแน่นแฟ้นมั่นคงในพระพุทธศาสนา และทรงเป็นปราชญ์ทั้งในทางพุทธ และทางไสย จึงทรงสามารถสอดแทรกพิธีสงฆ์เข้าไปในพระราชพิธีต่าง ๆ ได้มากกว่า ที่เคยกระทำกันมา

พระราชพิธีพราหมณ์ต่าง ๆ นั้น เมื่อมีผลเป็นการรักษาไว้และส่งเสริม พระราชอำนาจพระมหากษัตริย์ ก็เรียกได้ว่ามีอิทธิพลอันสำคัญยิ่งต่อการปกครอง ประเทศ อันเป็นอารยธรรมอย่างหนึ่ง

อารยธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมของชาติใดก็ตาม จะคงทนและ สืบต่อไปได้ก็ด้วยความเชื่อมั่นของชาตินั้นว่าอารยธรรมและมรดกทาง วัฒนธรรมนั้น เป็นของดีและเป็นของสูงหรือเป็นศิริมงคลสำหรับตน หากขาดความ เชื่อมั่นเช่นนี้เสียแล้วอารยธรรมหรือมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้น ก็จะตั้งอยู่ไม่ได้ ย่อมจะต้องสลายไป

ความเชื่อมั่นว่าเป็นของดี เป็นของสูง หรือเป็นศิริมงคลนี้จะต้องประกอบด้วย ความขลังและความศักดิ์สิทธิ์เป็นปัจจัยสำคัญ พิธีกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพระราชพิธี หรือพิธีชาวบ้านที่ทำกันเป็นประเพณีนั้นเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงความขลังและความ ศักดิ์สิทธิ์นี้ไว้

ประเพณีนั้นเป็นสิ่งที่หาเหตุที่มาและอธิบายด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ไม่ได้ เพราะถ้ารู้เหตุที่มาและอธิบายได้ทั้งหมดความศักดิ์สิทธิ์ จะต้องถือว่าเป็นความเชื่อถือ เก่าแก่ และสืบเนื่องมาด้วยความเชื่อถือเก่า และยังคงอยู่ได้ด้วยความเชื่อถือปัจจุบัน

ความเชื่อของคนหลายยุคหลายสมัยที่สืบเนื่องกันต่อ ๆ มานั่นเองคือความขลังและความศักดิ์สิทธิ์

สิ่งที่ฟังตระหนกไว้ในยุคปัจจุบันอันเป็นยุคที่อารยธรรมและวัฒนธรรมต่างประเทศไหลบ่าเข้ามาก็คือ การพัฒนาประเทศในทางวัตถุและทางเทคโนโลยีนั้นเป็นของดีโดยไม่มีปัญหา การลบล้างความไม่เป็นธรรมต่าง ๆ ที่เคยมีอยู่ให้หมดสิ้นไปก็เป็นสิ่งอันถูกต้องควรกระทำ แต่การเข้าไปเกี่ยวข้องกับศาสนาและมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับสืบทอดกันมาจนอาจทำให้ผิดรูปไปนั้นเป็นการทำลายตนเองแต่ทางเดียวเท่านั้น

ศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์นั้นเกิดขึ้นในประเทศอินเดีย เพราะฉะนั้นการที่ทั้งสองศาสนาจะเข้ามาสู่ประเทศไทยได้ ก็ด้วยการนำเข้ามาของชาวอินเดียเท่านั้น

คนอินเดียที่มาถึงโลกภาคนี้ในระยะเริ่มแรกน่าจะเป็นคนค้าขายหรือผู้แสวงหาโชค ซึ่งไม่ได้คิดจะมาตั้งรกรากในโลกภาคนี้อย่างจริงจัง เริ่มต้นนั้นคงจะมายังรามัญประเทศหรือพม่าได้ก่อนในราว ๆ ต้นพุทธศักราช คือ ๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว แล้วจึงได้มาถึงประเทศไทยในเวลาต่อมา ผู้ที่มาตั้งรกรากจริงจังนั้นเดินทางมาถึงฝั่งทะเลตะวันตกและข้ามมาถึงอ่าวไทย หลังจากพระเจ้าอโศกได้กรีธาทัพเข้ามาในแคว้นกสิงคในอินเดียได้ อาจเป็นพวกลี้ภัยจากสงครามหรืออำนาจของพระราชาธิบดีต่างถิ่น แล้วผ่านจากประเทศไทยไปสู่กัมพูชา

หลังจากนั้นพระเจ้าอโศกได้ส่งพระเถระสององค์ คือ พระโสณะและพระอุตตระเข้ามาเผยแพร่พระพุทธศาสนาในสุวรรณภูมิ เขตสุวรรณภูมินี้บางท่านก็ว่าเป็นพม่า แต่ถ้าจะดูหลักฐานทางโบราณคดีแล้วน่าจะเป็นเมืองนครปฐมมากกว่า เพราะหลักฐานทางโบราณคดีอันเป็นศิลา เช่น พระธรรมจักรและเจดีย์ซึ่งเป็นปฏิมากรรมสมัยพระเจ้าอโศกนั้น ไม่มีใครได้ค้นพบในประเทศพม่าเลย ศาสนาพุทธที่มาสู่สุวรรณภูมินั้นเป็นศาสนาพุทธนิกายหินยาน และได้เริ่มเผยแพร่จากนครปฐมลงไปทางฝั่งทะเลของประเทศไทย และได้ไปไกลถึงกัมพูชาในที่สุด

เมื่อต้นพุทธศตวรรษที่ ๖ พระเจ้ากนิษกะ ผู้ซึ่งทรงอุปถัมภ์ศาสนาพุทธนิกายมหายานจนรุ่งเรืองในแคว้นปัญจาบ ได้ส่งสมณทูตไปเผยแพร่พระพุทธศาสนา นิกายมหายานในประเทศจีน ธิเบตและอินเดียได้ และจากอินเดียได้นิกายมหายาน

ได้แผ่มาถึงอาณาจักรศรีวิชัยในเกาะสุมาตราและแหลมมลายู ซึ่งรวมทั้งประเทศไทยภาคใต้และอยู่เรื่อยมาจนประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๗ และจากประเทศไทยภาคใต้ นิคมมหายานได้แผ่ขึ้นมาถึงประเทศไทยภาคกลางและแผ่ออกไปถึงกัมพูชา มีหลักฐานทางโบราณคดีคือพระพุทธรูปศิลาตามคติมหายาน ซึ่งได้พบที่จังหวัดนครปฐม

นิคมมหายานนั้นคงจะได้มีอิทธิพลมากในภาษาไทย สังเกตได้จากศัพท์ธรรมะในภาษาไทยจนถึงปัจจุบันนี้ เช่นคำว่าธรรมะ ศรัทธา และอื่นๆ ยังคงอยู่ในรูปสันสกฤต อันเป็นภาษาพระไตรปิฎกมหายานเป็นส่วนใหญ่ การแปลศัพท์เหล่านี้จากภาษาบาลีเป็นภาษาไทยก็ต้องแปลเป็นสันสกฤต ซึ่งภาษาไทยยอมรับเข้าไว้แต่ดั้งเดิม

ศาสนาพุทธได้เข้ามาสู่ประเทศไทยก่อน ศาสนาฮินดูจะเข้ามาถึงเมื่อไรนั้น ไม่มีทางทราบอย่างแน่นอนได้ แต่คงจะเข้ามาหลังศาสนาพุทธ พราหมณ์และชนที่นับถือศาสนาฮินดูคงจะได้มากขึ้นฝั่งประเทศไทยทางชายทะเลด้านตะวันตกเช่นเดียวกัน จากนั้นก็ได้ขยายตัวขึ้นมาจนถึงลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และเลยไปถึงกัมพูชา ดังที่ปรากฏหลักฐานเป็นเทวสถานต่าง ๆ ที่ยังคงเหลืออยู่ในประเทศไทยหลายแห่ง

สรุปแล้วศาสนาพุทธนิคมมหายานเข้ามาถึงเมืองไทยราว ๆ พุทธศตวรรษที่ ๖ และยั่งยืนมาประมาณ ๑,๐๐๐ ปี

ศาสนาฮินดูนิกายวิศณุเวทเข้ามาสู่ประเทศกัมพูชาก่อน ราว ๆ พุทธศตวรรษที่ ๖ หรือที่ ๗ แล้วเข้ามาสู่ประเทศไทย และมาเมื่ออิทธิพลจริงจึงเอาในสมัยกรุงศรีอยุธยา คนไทยไม่เคยรับนับถือศาสนาฮินดู แต่ศาสนาฮินดูเข้ามาทับลัทธิเทวราชของเขมร และมีอิทธิพลอยู่เฉพาะในราชสำนักและในระบอบการปกครอง ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

ศาสนาฮินดูนิกายคิเวทนั้นเข้ามาสู่ประเทศไทยทางภาคใต้ หลังจากนิกายวิศณุเวทหลายร้อยปี และมาตั้งอยู่ที่นครศรีธรรมราช ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา อาจเป็นเพราะพราหมณ์ที่กัมพูชาหายากเข้า จึงได้ส่งพราหมณ์คิเวทเข้ามาใช้ในกรุงศรีอยุธยา ในขั้นแรกก็คงให้ทำหน้าที่ต่างกัน เพราะพราหมณ์ทั้งสองนิกายคงจะยังรวมกันไม่ได้สนิท ไทยเรียกพราหมณ์วิศณุเวทว่า พราหมณ์พฤติบาศ มีหน้าที่หนักไปในทางคชศาสตร์และพิธีต่าง ๆ เกี่ยวกับช้าง ซึ่งเป็นสัตว์ที่สำคัญมากในสมัยนั้น

ทั้งในทางสงคราม ทางเศรษฐกิจและในทางส่งเสริมพระราชอิสริยยศและพระบรมเดชาณุภาพของสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ส่วนพรหมณ์คิวเวทหรือพรหมณ์พิธินั้น ก็มีหน้าที่ในงานพระราชพิธีต่าง ๆ ทั้งสองนิกายนี้เรียกได้ว่าเป็นผู้ปรนนิบัติองค์เทวราชหรือพระเป็นเจ้า คือสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน

ส่วนศาสนาพุทธนิกายหินยานนั้นมาจากลังกาดตรงมาสู่ภาคใต้ของประเทศไทย ส่วนในภาคเหนือนั้นเข้ามาโดยผ่านประเทศมอญ ระยะเวลาที่เข้ามาคงจะเป็นราว ๆ พุทธศตวรรษที่ ๑๖ และมามีพลังแรงที่สุดถึงครอบคลุมไปทั้งประเทศในพุทธศตวรรษที่ ๑๗ หลักฐานจากศิลาจารึกจากเมืองสุโขทัยเป็นพยานบ่งชัดในเรื่องนี้อยู่แล้ว

ตามหลักฐานไม่ปรากฏว่ากรุงสุโขทัยตอนต้นไม่ได้รับอิทธิพลศาสนาฮินดูมากนัก อารยธรรมไทยสมัยนั้นเป็นอารยธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพุทธนิกายหินยาน อิทธิพลของศาสนาฮินดูได้เข้ามาสู่อารยธรรมไทยตั้งแต่สมัยต้นกรุงศรีอยุธยา และถ้าหากว่าอารยธรรมไทยในสุโขทัยและภาคเหนือจะมีร่องรอยของอิทธิพลของศาสนาฮินดูอยู่บ้างในตอนท้าย อิทธิพลนั้น ๆ ก็น่าจะขึ้นไปสู่ภาคเหนือจากกรุงศรีอยุธยา

ในหนังสือเก่า ๆ ที่เขียนถึงคำว่าราชการนั้น เราจะไม่พบคำว่าราชการเฉย ๆ หรือราชการแผ่นดิน แต่จะพบคำว่าราชการของพระผู้เป็นเจ้าเสมอไป คำว่าพระผู้เป็นเจ้านี้มิได้เป็นคำยกย่องแต่อย่างเดียว แต่หมายถึงระบอบการปกครองในสมัยนั้น คือการปกครองระบอบเทวราชอันมีพระมหากษัตริย์เป็นเทพเจ้าของฮินดู ได้แก่พระวิศณุหรือพระคเวิะ สุดแล้วแต่ว่าศาสนาฮินดูที่คนในประเทศนั้นนับถืออยู่จะเป็นวิศณุเวทหรือคเวิะเวท

ลัทธิเทวราชนี้เกิดขึ้นในประเทศอินโดนีเซียหรืออาณาจักรศรีวิชัยก่อน โดยที่พรหมณ์มาให้ความศักดิ์สิทธิ์แก่พระมหากษัตริย์พื้นเมืองโดยแต่งตั้งพระมหากษัตริย์ขึ้นเป็นพระวิศณุหรือพระคเวิะตามคติฮินดู ลัทธินี้เรียกว่า ไศเลนทร ในอาณาจักรศรีวิชัย หมายถึงพระเป็นเจ้าผู้สถิตอยู่บนเขา ซึ่งอาจเป็นพระคเวิะซึ่งสถิตอยู่บนเขาไกรลาส ต่อมาลัทธินี้ได้เข้ามาสู่กัมพูชาและมีความสำคัญมากที่สุดในรัชกาลพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ ในราว ๆ พ.ศ. ๑๓๔๓ กัมพูชาเรียกลัทธินี้ว่า กมรเตง ชคต ตะราชัย แปลว่า พระเป็นเจ้าผู้เป็นราชย์หรือเทวราช หมายถึงพระผู้เป็นเจ้าซึ่งเป็นธาตุแท้

ของกษัตริย์อันมีอยู่ในพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ ทั้งที่ยังดำรงพระชนมชีพอยู่ หรือได้เสด็จสวรรคตไปแล้ว

พระราชประวัติพระเจ้าอู่ทองเมื่อก่อนเสด็จมาสร้างกรุงศรีอยุธยาที่หนองโสนนั้น ไม่มีใครทราบแน่นอน แต่มีพระราชประวัติตอนหนึ่งซึ่งปรากฏในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา คือความเป็นเจ้าเป็นใหญ่เหนือเขมรก่อนที่จะเสด็จมาสร้างกรุงศรีอยุธยา

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ ได้เริ่มด้วยการสถาปนากรุงศรีอยุธยาเมื่อจุลศักราช ๗๑๒ หรือ พ.ศ. ๑๘๓๓ แล้วบันทึกว่าพระเจ้าอู่ทองเสด็จเข้ามาเสวยราชสมบัติ ที่ พ่อพรหมณ์ถวายพระนามชื่อ สมเด็จพระรามาศิบัติฯ เพื่อให้สอดคล้องกับนามกรม แล้วบอกถึงเมืองประเทศราชขึ้น ๑๖ เมือง แล้วก็มีข้อความในวรรคต่อไปว่า

“แล้วให้ขึ้นไปเชิญสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระรามเสวยลงมาแต่เมืองลพบุรี ทรงพระกรุณาตรัสว่าขอมแปรพักตร์จะให้ออกไปกระทำเสีย”

ความข้อนี้ชี้ให้เห็นว่า สมเด็จพระรามาศิบัติทรงเป็นเจ้าเป็นใหญ่เหนือขอมหรือเขมรอยู่แล้วในขณะที่สร้างกรุงศรีอยุธยา มิฉะนั้นจะตรัสขึ้นมาเฉย ๆ ว่า “ขอมแปรพักตร์” ไม่ได้

อีกตอนหนึ่งในพระราชพงศาวดารฉบับเดียวกันในรัชกาลพระเจ้าอู่ทองมีข้อความว่า

“ศักราช ๗๒๕ ปีเถาะเบญจศก ทรงพระกรุณาตรัสว่า เจ้าแก้วเจ้าไทย ออกกอหิวตงโรครตายให้ซุดขึ้นเผาเสีย”

เจ้าแก้วเจ้าไทยนั้นเป็นเจ้าเขมรมาอยู่กรุงศรีอยุธยาในฐานะตัวจ่านำ และเพราะเจ้าแก้วเจ้าไทยออกกอหิวตงโรครตาย ขอมจึงได้แปรพักตร์

ตำแหน่งเจ้าแก้วเจ้าไทยนี้ดูออกจะเป็นตำแหน่งสำคัญของเขมร จนใช้เป็นตัวจ่านำระงับการเอาใจออกห่างของเขมร หรือระงับความตื้นร่นของเขมรที่จะคบกับเอกราชของเขมรได้ เพราะพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับเดียวกัน เมื่อรัชกาลพระเจ้าสามพระยา มีข้อความว่า

“ศักราช ๗๘๓ ปีนลุตริศก สมเด็จพระบรมราชาธิราชเจ้าเสด็จไปเอาเมืองนครหลวงได้ ท่านจึงได้พระราชกุมารท่านพระนครอินทร์เจ้าเสวยราชสมบัติ ณ เมืองนครหลวง ท่านจึงให้อาพระยาแก้ว พระยาไท และครอบครัวทั้งรูป พระโครูปสิงห์สัตว์ทั้งปวงมาด้วย ครั้นถึงพระนครศรีอยุธยาจึงให้อารูปสัตว์ทั้งปวงไปบูชาไว้ ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุข้าง”

รูปสิงห์รูปสัตว์เหล่านี้ในปัจจุบันก็รู้จักกันอยู่แล้วว่าเป็นรูปสำริดที่อยู่ในครวัด เป็นเบื้องแรก แล้วถูกขนมาไว้ที่กรุงศรีอยุธยา ต่อมาพม่าตีกรุงศรีอยุธยาได้ในรัชกาลพระมหินทราธิราช ต่อมาชาวอาระขานมาตีกรุงหงสาวดีได้ จึงขนเอาไปไว้ที่หน้าโบสถ์พระมหามัธยมนี้ที่เมืองยะไข่ ดูไปแล้วก็ออกจะเห็นกรรมเห็นเวรอยู่

อย่างไรก็ตาม ข้อความเหล่านี้ในพระราชพงศาวดารน่าจะพิสูจน์ได้ว่าพระเจ้าอู่ทองเสด็จไปตีเมืองนครหลวงได้ก่อนเสด็จมาสร้างกรุงศรีอยุธยา และน่าจะได้ทรงปราบดาภิเษกขึ้นเป็นองค์เทวราช มีพระราชอำนาจเหนืออาณาจักรทั้งปวงที่เขมรได้ปกครองอยู่ในขณะนั้น ถึงพระราชอำนาจนั้นจะไม่แน่นอนในความเป็นจริง ก็คงจะมีอยู่ในหลักการและทฤษฎี

พระเจ้าอู่ทองนั้นทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทย ตั้งอยู่ในราชธรรมของไทย ซึ่งได้รับอิทธิพลของศาสนาพุทธนิกายหินยานเป็นส่วนใหญ่ แต่เมื่อทรงได้พระราชอำนาจเหนือเขมร อันมีลัทธิการปกครองแบบเทวราชและคัมภีร์อยู่กับลัทธินั้น ก็ย่อมจะต้องทรงรับลัทธินั้นมาไว้ในพระองค์ เพื่อความราบรื่นในการใช้พระราชอำนาจปกครองต่อไป และเมื่อเสด็จมาสร้างกรุงศรีอยุธยาก็ได้ทรงย้ายศูนย์ของลัทธิเทวราชนั้นมาไว้ที่กรุงศรีอยุธยา ในการนี้ก็ต้องตั้งขนบธรรมเนียมประเพณีขึ้นใหม่มากมายหลายประการ เป็นหนทางที่ศาสนานินดูซึ่งมีอิทธิพลอยู่ที่พระนครหลวงได้เข้ามามีอิทธิพลในกรุงศรีอยุธยา และต่ออารยธรรมไทยโดยทั่วไป

เมื่อพระมหากษัตริย์กรุงศรีอยุธยาทรงเป็นเทวราช ปราสาทราชวังก็ต้องเป็นแบบเทวสถาน ยกยอดและออกแบบให้เหมือนเขาพระสุเมรุ และก่อด้วยอิฐ แตกต่างกับเรือนจันทน์ทำด้วยไม้อันเคยเป็นที่ประทับของพระเจ้าแผ่นดินไทยมาแต่ก่อน ในราชสำนักก็ต้องเลียนแบบเทวสถานมีพราหมณ์จำนวนมากเข้าทำหน้าที่ประจำต่าง ๆ

ต้องมีดนตรีและการฟ้อนรำบำเรอพระเป็นเจ้าเช่นเดียวกับในเทวสถานฮินดู แม้แต่ องค์พระมหากษัตริย์เองก็ต้องประทับอยู่ในที่ ๆ คนเห็นได้ยากเหมือนพระเจ้า และมักภูมณฑิยบาลคอยบังคับพระราชกรณียกิจประจำวันแน่นอน จะทรงกระทำ เช่นสามัญชนที่เป็นมนุษย์ไม่ได้

ในขั้นนี้จะขอกล่าวถึงพระราชพิธีต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของศาสนา ฮินดูอันมีต่อองค์พระมหากษัตริย์และระบอบการปกครองเท่าที่มีปรากฏในพระราช พงศาวดารก่อน

ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยารัชกาลพระรามาธิบดีที่ ๒ หรือพระบรมราชา มีความว่า

“คักราช ๘๓๘ ปีวอกอัฐศก ท่านประพฤติการเบญจเพศ พระองค์ให้ เล่นการตีกด่าบรรพ์

คักราช ๘๓๙ ปีระกานพศก ได้ทำการประถมกรรม และในแผ่นดิน สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ มีปรากฏว่า

คักราช ๙๑๒ จอศก เดือน ๘ ขึ้น ๒ ค่ำ ทำการพระราชพิธีปฐมกรรม สมเด็จพระมหาจักรพรรดิเจ้า ตำบลท่าแดง พระกรรมวาจาเป็นพฤติบาท พระพิเชษฐเป็นอัชฎาจารย์ พระอนโทรเป็นกรมการ

คักราช ๙๑๕ ฉลุศก เดือน ๗ นั้น แรกทำพิธีมัธยมกรรมสมเด็จพระ มหาจักรพรรดิ ตำบลชัยนาทบุรี”

คำว่า ประพฤติการเบญจเพศ นั้นไม่ทราบแน่ชัดว่าหมายถึงพิธีใด แต่เมื่อคำว่า เบญจเพศ มาจากคำบาลีว่า ปัญจวิส แปลว่า ยี่สิบห้า พิธีนี้อาจเป็นพิธีฉลองพระชนมายุ ครบ ๒๕ ตามคติของพราหมณ์ก็ได้

การเล่นตีกด่าบรรพ์นั้นออกจะเป็นการแสดงที่ยิ่งใหญ่ เพราะต้องใช้คนร่วม แสดงมาก ได้แก่ การแสดงตำนานกวนน้ำอมฤต โดยเอาเขาพระสุเมรุมาตั้งอยู่ใน เกษียรสมุทร พระนารายณ์นฤมิตพระกายเป็นเต่าใหญ่รองรับเขาพระสุเมรุ เอานาค มาพันรอบเขา ให้เทวดาชักนาคทางหนึ่ง ยักษ์ชักนาคอีกทางหนึ่งให้เขาพระสุเมรุ

หมุนไปหมุนมา จนน้ำอมฤตขึ้นมาจากทะเล ในขณะที่นั้นพระนารายณ์ก็ประทับอยู่บนยอดเขา อากาการทั้งหมดนี้คืออาการของแขกทำเนย

ที่รู้ได้ว่าการแสดงนี้เป็นการแสดงตำนานทำน้ำอมฤต ก็เพราะต่อมาภาษาไทยเรียกการแสดงนี้ว่าเล่นชกนาคติกดาบรพรหฺเหตุหนึ่ง อีกเหตุหนึ่งก็คือ คำว่าดึกดาบรพรหฺ นั้นเป็นที่สงสัยกันมาช้านานว่า แปลว่าอะไรแน่

การทำน้ำอมฤตนั้นหมายถึงอมฤตธรรมคือความไม่ตาย อันเป็นปฏิกิริยาของศาสนาฮินดู เมื่อเขมรโบราณรับอิทธิพลของฮินดูเข้าไป อมฤตธรรมจึงเป็นของสำคัญยิ่งในอารยธรรมและวัฒนธรรมเขมรตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๒ ลงมา เพราะฉะนั้นการเล่นดึกดาบรพรหฺจึงจะต้องมาจากเขมรโดยมีต้องสงสัย เป็นส่วนประกอบในลัทธิเทวราช คำว่าดึกดาบรพรหฺจึงต้องดูที่ภาษาเขมรเพื่อให้รู้ความหมาย คำว่าดึกนั้นน่าจะมาจากคำว่าดึกในภาษาเขมร ซึ่งแปลว่าน้ำ เพราะอักษร ด และ ต นั้นเปลี่ยนสลับกันได้ ส่วนดาบรพรหฺนั้นดูที่ตัวสะกดในภาษาไทย เห็นจะเขียนกันขึ้นในเวลาที่ความหมายของคำไม่รู้จักแล้ว จึงเขียนไปในรูปที่แปลว่าอดีตหรือเก่า แต่ถ้าจะฟังที่สำเนียงก็น่าจะมาจากภาษาเขมรว่า ตบัล ซึ่งยังใช้ในภาษาไทยว่า ตะบัน แปลว่า ต่ำ ดึกตบัลก็แปลว่า ต่ำน้ำหรือตะบันน้ำ ตรงกับอาการทำน้ำอมฤตหรือแขกปั้นเนยดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

เมื่อพูดถึงศัพท์ที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของศาสนาฮินดูเช่นนี้แล้ว ก็ชวนให้คิดถึงศัพท์อื่นบางคำ เช่นคำว่า กลาโหม ซึ่งแต่ก่อนเขียนว่า กระลาโหม ศัพท์นี้ในภาษาไทยมีความหมายเกี่ยวกับทหาร แต่คำว่ากระลาโหมในภาษาเขมรนั้นแยกออกได้เป็นสองคำ คือ กระลาแปลว่าห้องหนึ่ง และโหมหมายถึงจุดไฟหรือโหมกุ่มณฑ์หนึ่งรวมแล้วแปลว่าห้องที่มีกองไฟ

การกองไฟบูชาเทพเจ้านั้นเป็นกิริยาที่สำคัญสำหรับศาสนาฮินดู จะขาดเสียมิได้ จนตราប់ถึงทุกวันนี้ เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเทพเจ้าก็จำเป็นต้องมีสถานที่สำหรับกองไฟบูชาพระองค์ ที่พราหมณ์เรียกว่า โหมกุ่มณฑ์ ผู้ที่มีตำแหน่งในการนี้แต่ดั้งเดิมก็คงเป็นพราหมณ์ผู้ที่เป็นใหญ่ในบริเวณนี้ ก็คงจะเรียกว่า สมุหพระกระลาโหม

ต่อมาสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ได้ทรงจัดระเบียบการปกครองใหม่ให้เข้ากับลัทธิเทวราชของเขมร ได้โปรดให้อาหารมาเป็นสมุทพระกลาโหม ส่วนตำแหน่งอื่น ๆ ที่เคยมีชื่อเป็นไทยก็เปลี่ยนเป็นสันสกฤต เช่นขุนคลังให้เป็นโกษาธิบดี ขุนวังให้เป็นธรรมาธิการ คำว่ากระลาโหมหรือกลาโหม จึงมีความหมายในทางทหาร ตั้งแต่นั้นมา ข้อสำคัญที่ชวนให้คิดก็คือ ทหารเพิ่งจะได้เป็นกระลาโหมเมื่อแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ แต่ก่อนนั้นน่าจะเป็นพรหมณ์ เพราะการโหมกู่กั้นนั้น เป็นพิธีกรรมของพรหมณ์ในศาสนาฮินดู

ต่อไปจะได้กล่าวถึงพิธีปฐมกรรม ซึ่งออกจะมีลักษณะและรายละเอียดค่อนข้างจะเลื่อนราง ที่ปรากฏในพระราชพงศาวดารรัชกาลพระบรมราชานั้น เอ่ยแต่ชื่อพิธี มิได้บอกรายละเอียดเลย เพราะคงเป็นที่เข้าใจกันดีทั่วไปในสมัยนั้น แต่ในแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดินั้น มีบอกรายละเอียดไว้บ้างคือ

“พระกรรมวาจาเป็นพฤติบาท พระพิเชษฐเป็นอัชฎาจารย์ พระอนโทรเป็นกรมการ”

ดูรายละเอียดนี้แล้วก็ชวนให้นึกถึงพิธีอุปสมบทพระภิกษุ ซึ่งมีพระเถระเป็นอุปัชฌาจารย์และกรรมวาจาจารย์ แต่นามที่กล่าวถึงนั้นมีชื่อนามพระภิกษุ แต่เป็นชื่อพรหมณ์ ถอดความได้ว่า (พระครู) พฤติบาทเป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระครูพิเชษฐเป็นอัชฎาจารย์ และพระครูอนโทรเป็นกรมการ ตามพระราชพงศาวดารฉบับทันจันทนุมาศ แต่ในฉบับกรมสมเด็จพระปรมานุชิตฯ เรียกว่า ธรรมการ

จากรายละเอียดนี้จึงน่าจะสันนิษฐานว่าพิธีปฐมกรรม คือพิธีบวชพรหมณ์ในแผ่นดินพระบรมราชานั้นมิได้บอกจำเพาะว่าบวชผู้ใด จึงคงจะเป็นการบวชพรหมณ์ทั่วไปเพื่อให้พอใช้ เพราะพรหมณ์จากกัมพูชาและนครศรีธรรมราชคงจะมีปริมาณน้อยลง ส่วนในรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดินั้นบอกชัดเจนว่าบวชพระมหาจักรพรรดิ และมีใครเป็นใครในพิธีนั้น

ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่าศาสนาฮินดูนั้นมีอิทธิพลมากในวัฒนธรรมไทยสมัยหนึ่ง ถึงกับจับพระเจ้าแผ่นดินบวชพรหมณ์ได้ แต่แนวความคิดเช่นนั้นก็ยังมิได้หมดไปในปัจจุบัน เพราะในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกในปัจจุบันนั้น เมื่อเสด็จขึ้นประทับ

พระที่นั่งภัทรปิฐุและพระราชครูพราหมณ์ทูลเกล้าฯ ถวายเครื่องราชกกุธภัณฑ์แล้ว พราหมณ์ได้ถวายพระสังวาลย์พระนพ และพระสังวาลย์พราหมณ์

พระสังวาลย์พระนพนั้นดูลักษณะก็เห็นได้ว่าเป็นอาภรณ์ของพระเจ้า เพราะทำด้วยทองคำประดับด้วยอัญมณี แต่สังวาลย์พราหมณ์นั้นทำด้วยเส้นฝ้าย ธรรมดาและทรงเจวียงพระพาหา ทั้งสองอย่างนี้ก็หมายความว่าพราหมณ์ถวายอาภรณ์ ในฐานะพระเป็นเจ้าก่อน และก็ถวายสังวาลย์พราหมณ์ เท่ากับเป็นการบวชพราหมณ์ ถวายเสียด้วยเพื่อความแน่นอนอีกชั้นหนึ่ง

ความพยายามของพราหมณ์ที่จะทำให้พระมหากษัตริย์ไทยกลายเป็นฮินดูนั้น ยังมีอีกหลายอย่าง เท่าที่นึกออกก็เห็นมีพระเต้าเบญจคัพย์ ดูตามรูปศัพท์ก็เห็นได้ว่า มาจากคำว่า บัญจคาวีเย ในภาษาสันสกฤตแปลว่าของห้าอย่างจากวัว อันได้แก่ มูตรวัว คูถวัว นมวัว น้ำมันเนย (ชี) และเนยแข็ง ทั้งห้าอย่างนี้ฮินดูที่มีวรรณะสูง เอาเล้ากันปั้นเป็นก้อนเล็ก ๆ ขนาดยาลูกกลอนแล้วใส่ผอบไว้ ตีนเข้าชิ้นมากก็กลืนเสีย เมล็ดหนึ่ง ทำนองฉีดวัคซีนป้องกันการเสื่อมวรรณะจากเหตุที่มาระทบตัวโดยบังเอิญ

พราหมณ์อาจเคยถวายปัญจคาวีเยให้พระเจ้าแผ่นดินเขมรเสวย และก็อาจยอมเสวย เพราะทางเขมรอาจจริงอาจจึ่งกับศาสนาฮินดูมากกว่าไทย แต่พอมายัง พระเจ้าแผ่นดินไทย กลิ่นของเนยใสที่เรียกว่า ชี นั้นก็คงจะเป็นอุปสรรคเพียงพอที่จะ ขัดขวางมิให้เสวยได้ และเมื่อคำนึงถึงสิ่งอื่น ๆ ที่ประกอบกันเป็นปัญจคาวีเยแล้ว ก็คงจะไม่เสวยเด็ดขาด จึงต้องหาทางออกด้วยการสร้างพระเต้าขึ้นองค์หนึ่งเรียกว่า พระเจ้าเบญจคัพย์ ในพระเต้ามีแผ่นทองคำแผ่นมีตัวหนังสือเขียนอยู่บนนั้น แต่ไม่มี ทางที่จะอ่านได้เพราะเอาออกจากพระเต้าไม่ได้ ถ้าจะให้เดาก็น่าจะเขียนว่า คูถวัว แผ่นหนึ่ง มูตรวัวแผ่นหนึ่ง และนมวัว น้ำมันเนย และเนยแข็งอีกอย่างละแผ่น เอา น้ำใสในพระเต้าแล้วรินให้พระเจ้าแผ่นดินเสวย เพื่อความสบายใจของพราหมณ์ว่า ได้เสวยปัญจคาวีเยแล้ว

พราหมณ์ในเมืองไทยนั้น คงจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับวัวมาตั้งแต่แรกเริ่ม ลงมาจนถึงยุคต้นสมัยรัตนโกสินทร์ เพราะระเด่นลันไดผู้เป็นแขกเลี้ยงวัวนั้น อยู่ ปราสาทเสาชิงช้าหน้าโบสถ์พราหมณ์ คือศาลาว่าการกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน และ

อาณาจักรของระเด่นล้านได้นั้นคงกว้างไกลไม่น้อย เพราะชื่อเสียงแยกคอกวัว ยังติดอยู่บนถนนราชดำเนินจนถึงเดี๋ยวนี้

อิทธิพลของศาสนาฮินดูที่มีต่ออารยธรรมไทยนั้นหนังกออยู่ที่องค์พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นเทพเจ้าของฮินดูทั้งสามพระองค์ เห็นได้จากพระราชลัญจกร องค์ที่เรียกว่า มหาอุณาโลม หมายถึงพระศิวะ องค์ที่เรียกว่า พระครุฑพ่าห์ นั้นหมายถึงพระวิศณุ และองค์ที่เรียกว่า หงส์พินาน นั้นหมายถึงพระพรหม พระบรมราชโองการที่เป็นกฎหมายต้องประทับพระราชลัญจกรทั้งสามองค์ คำว่าโองการนั้นแปลว่าคำสั่งของพระเป็นเจ้า

ด้วยเหตุที่พระเจ้าแผ่นดินทรงอยู่ในฐานะพระผู้เป็นเจ้า จึงได้บังเกิดมีข้อห้ามและข้อพึงปฏิบัติมากมายหลายประการเกี่ยวกับองค์พระมหากษัตริย์ ซึ่งได้กลายเป็นขนบประเพณีไทยเกี่ยวกับองค์พระมหากษัตริย์ในปัจจุบันนี้ ซึ่งจะต้องถือว่าเป็นอิทธิพลของศาสนาฮินดู แต่ขนบประเพณีเหล่านี้ได้เล็กลงไปแล้วมาก เนื่องด้วยกาลสมัยเปลี่ยนแปลงไป ยังคงเหลืออีกไม่น้อย ที่เหลือนั้นจะต้องถือว่าเป็นวัฒนธรรมไทยที่ได้กลั่นกรองและปลูกฝังลงไว้ด้วยดี ควรที่อนุรักษไว้ แต่เหตุสำคัญที่อิทธิพลของศาสนาฮินดูลดน้อยลงเรื่อยมาก็เพราะพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงตั้งอยู่ในราชธรรมของไทย คือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับประชาชนของพระองค์ เปิดโอกาสให้ราษฎรเข้าเฝ้าใกล้ชิดถึงพระองค์ได้ตลอดมาตั้งแต่พระเจ้ารามาคำแห่งจนถึงปัจจุบันมีหลักฐานปรากฏอยู่โดยตลอด นอกจากนั้นพระมหากษัตริย์ไทยนั้น ไม่ว่าจะต้องทรงรับลัทธิติวราชเพื่อความราบรื่นในการใช้พระราชอำนาจปกครองแผ่นดินก็ตามที แต่ในฐานะที่เป็นบุคคลพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ก็ทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทรงปฏิบัติราชธรรมของศาสนาพุทธเป็นสำคัญ เช่นทศพิธราชธรรม จักรวรรดิวัตร และสังคหัตถุ ด้วยเหตุเหล่านี้ถึงแม้ว่าศาสนาฮินดูจะเข้ามามีอิทธิพลกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และการปกครองของไทยจึงเป็นแต่เพียงเปลือก เป็นเครื่องประดับภายนอกอย่างผิวเผิน ทำให้เข้าถึงแก่นแท้ซึ่งเป็นพุทธไม่

ทางด้านอื่น ๆ ศาสนาพราหมณ์ยังมีอิทธิพลอีก เช่นในด้านศาล ซึ่งเดี๋ยวนี้ก็หมดสิ้นไปแล้ว กฎหมายไทยแต่ก่อนนั้นคือบทพระอัยการ ซึ่งบางท่านว่าไทยได้

มาจากมอญ แต่บทพระอัยการนั้นที่แท้จริงก็คือกฎหมายฮินดู ที่เรียกว่ากฎหมายพระมนู

บทพระอัยการนี้ถือว่าเป็นกฎหมายอันศักดิ์สิทธิ์ พระมนูสาราจารย์ได้มาจากขอบจักรวาล ใครจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงมิได้ แม้องค์พระมหากษัตริย์เองก็ไม่มีพระราชอำนาจที่จะเปลี่ยนแปลงแก้ไขบทพระอัยการได้ แต่ทรงมีพระราชอำนาจที่จะตีความบทพระอัยการได้

เนื่องด้วยบทพระอัยการนั้นเก่าแก่มิมาช้านาน บางบทบางมาตราที่ใช้ภาษาที่เข้าใจได้ยาก บางตอนก็มีบทบัญญัติซ้ำซ้อนหรือไม่สอดคล้องกัน เป็นปัญหาอยู่เสมอ เพราะฉะนั้นเมื่อเกิดปัญหาเกี่ยวกับตัวบทพระอัยการขึ้น ตระลาการก็นำปัญหานั้นขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อรับพระราชวินิจฉัย และเมื่อมีพระราชวินิจฉัยชี้ขาดลงมาแล้ว พระราชวินิจฉัยนั้นเรียกว่าพระราชบัญญัติ คือเป็นตัวบทกฎหมายเช่นเดียวกัน ส่วนพระราชกำหนดนั้นเป็นคำสั่งทางราชการเท่านั้นเอง มีผลในทางปฏิบัติราชการและเกี่ยวข้องกับข้าราชการเท่านั้น ไม่มีผลถึงประชาชนโดยทั่วไป

เมื่อบทพระอัยการเป็นเอกสารอันศักดิ์สิทธิ์เท่ากับคัมภีร์ทางศาสนา พราหมณ์จึงเป็นผู้รักษาบทพระอัยการและในฐานะเช่นนั้น พราหมณ์จึงเป็นผู้พิพากษาตระลาการในศาลหลวงต่าง ๆ ด้วย ผู้พิพากษาศาลหลวงนั้นมีตำแหน่งเป็นพระครูพิเชษฐ พระครูพระราม พระครูมหิธร เป็นต้น ซึ่งเป็นราชทินนามของพระราชาครูพราหมณ์ทั้งสิ้น ตำแหน่งเหล่านี้คงอยู่มาจนถึงรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

ทางด้านสถาปัตยกรรมไทยนั้น อิทธิพลของศาสนาฮินดูยังแลเห็นได้อยู่จนทุกวันนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามราชสถานและศาสนสถาน แนวความคิดทางไสยศาสตร์คือพระเป็นเจ้าผู้สถิตอยู่บนยอดเขานั้นแลเห็นได้ชัด สถาปัตยกรรมที่เรียกว่าปราสาทนั้นมีอยู่ตามวัดในพระพุทธศาสนาทั้งหมด ทั้งที่เป็นเรื่องของศาสนาฮินดู เพราะเป็นสิ่งก่อสร้างที่แสดงออกเรื่องเขาพระสุเมรุ เริ่มแต่ฐานล่างที่สุดเรียกว่าฐานปัทม์ แปลว่าดอกบัว แต่ก็หมายถึงน้ำหรือทะเลสาบหรือทะเลก็ได้ น่าจะหมายถึงเกษียรสมุทร ต่อขึ้นไปอีกชั้นหนึ่งถึงฐานสิงห์ แม้จะไม่มีรูปสิงห์ก็จะทำมุมให้เหมือนเท้าสิงห์โดยสังเขป ต่อขึ้นไปเป็นฐานครุฑ มักจะมีรูปครุฑจับมากบังน้อยบัง ทั้งสิงห์และครุฑ

เป็นสัตว์หิมพานต์ อยู่บนเขาพระสุเมรุ แต่ต่างชั้นกัน ต่อจากนั้นขึ้นไปก็ถึงฐานเทพประนม หมายถึงเทวดาที่คอยบูชาพระเป็นเจ้า ชั้นสูงสุดก็คือยอดปราสาท ซึ่งทำเป็นรูปคิวงีฬาคันเป็นนิมิตหมายของพระผู้เป็นเจ้าของฮินดู จากแบบแผนของปราสาทที่ได้กล่าวมานี้ แนวความคิดเดียวกันนี้ก็ไปแสดงออกที่พระที่นั่งเศวตฉัตร เช่นองค์ที่อยู่ในพระที่นั่งอัมรินทร์วินิจฉัย หรือพระที่นั่งองค์ที่เรียกว่าพุดตาลกาญจนสิงหาสน์ ก็มีแนวความคิดเรื่องไศเลนทรนี้ให้เห็นชัด องค์พระมหากษัตริย์นั้นคือ พระผู้เป็นเจ้าของประทับอยู่เหนือฐานเทพประนมอีกชั้นหนึ่ง แม้แต่พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามก็อยู่ในแนวความคิดนี้ เพราะมีฐานบัวมียุขชั้นล่างสุด เหนือมันขึ้นไปก็มีรูปสิงห์สำริดอยู่โดยรอบ แล้วจึงถึงรูปครุฑล้อมรอบพระอุโบสถตรงได้หน้าต่าง ส่วนเทพประมนั้นไปปรากฏอยู่บนบุษบกที่ประดิษฐานพระแก้วมรกต

พระที่นั่งต่าง ๆ ในพระราชวังนั้นต้องถือว่าเป็นเทวสถานของฮินดู เพราะในการสร้างพระที่นั่งพราหมณ์ต้องเข้าไปร้ายเวทเชิญพระเป็นเจ้าลงมา เมื่อลงมาแล้วพราหมณ์ก็เขียนยันต์ปิดไว้ตามที่ต่าง ๆ กำหนดให้พระเป็นเจ้าสถิตอยู่ตรงนั้น ๆ พระที่นั่งจึงแตกต่างกับพระตำหนักซึ่งเป็นที่ประทับตามธรรมดาเช่นเดียวกับบ้านคน ส่วนพระที่นั่งนั้นเป็นเทวสถาน ธรรมเนียมชาววังจะขึ้นพระที่นั่งต้องถอดรองเท้า เพราะเหตุนี้ถึงแม้ว่าในบางงานจะอนุญาตให้สวมรองเท้าขึ้นพระที่นั่งได้ คนที่เป็นชาววังแท้ก็จะไม่สบายใจเลย รู้สึกรู้ว่าเป็นบาปเป็นกรรมอยู่ตลอดเวลา

อีกด้านหนึ่งของอารยธรรมไทยที่ยังมีอิทธิพลฮินดูอยู่ก็คือนาฏศิลป์ ทั้งนี้หมายความว่าความเฉพาะถึงโขนและละครรำ ซึ่งนับถือครูเดียวกันและไหว้ครูเดียวกัน

การไหว้ครูโขนละครนั้น นอกจากจะกล่าวคำบูชาโขนละครแล้ว ก็ยังมีการบูชาพระเป็นเจ้าทั้งสามของศาสนาฮินดูและเทพเจ้าอื่น ๆ ซึ่งอาจไม่มีในศาสนาฮินดูหรือมีเพียงแต่ในศาสนาฮินดูในเมืองไทย เช่น พระวิศณุกรรม พระปัญจสีขร และพระประโคนธรพร ส่วนพระพิราพซึ่งนับถือยำเกรงกันมากนั้นน่าจะมีชื่อเพี้ยนมาจากวิราวณะ เทพเจ้าแห่งการพ้อนรำของฮินดู ส่วนเทพอีกองค์หนึ่งมีนามใกล้เคียงกันว่าไพราพ นั้นอยู่ที่เนปาล มีรูปร่างลักษณะและหน้าตาดูน่าสะพรึงกลัวเหมือนพระพิราพไทยเป็นเทพเจ้าที่คอยกำจัดความชั่วและคอยปราบปรามภูตผีปีศาจ จึงนิมิตองค์เองให้

นำเกลียดน่ากลัว เพื่อจะให้ผีกลัว ครูที่เป็นมนุษย์มิใช่เทพฯ และมีความสำคัญมาก โขนละคร เคารพยำเกรงมากก็คือพระภทรฤๅษี มีนิมิตเป็นหน้าฤๅษีปิดทองทั้งหน้า ท่านผู้นี้ทางอินเดียก็ยอมรับนับถือว่าเป็นผู้ที่ได้ตั้งการพ่อนรำขึ้น

พระเป็นเจ้า เทพเจ้า และครูต่าง ๆ นั้นใช้หน้าโขนเป็นนิมิตตั้งไว้บนที่บูชา และตั้งเครื่องบวงสรวงสังเวยไว้ข้างหน้า

มีข้อที่น่าสังเกตและน่าสนใจในทางวัฒนธรรมอยู่บางประการเกี่ยวกับการไหว้ครูโขนละคร คือพิธีนี้ไม่มีการกองไฟบูชาแบบพิธีกรรมของฮินดู เครื่องบวงสรวงสังเวยนั้น หากเป็นฮินดูแท้ก็ควรจะเป็นเครื่องกระยาบวชล้วน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งสำคัญที่พิธีกรรมฮินดูจะขาดเสียมิได้คือ ฆี เนยใสกลิ่นแรง ส่วนเครื่องสังเวยนั้นก็ เป็นเครื่องสังเวยแบบเช่นผีของไทย มีบายศรีปากชาม ข้าวตอกดอกไม้ หัวหมู เบ็ดไก่ และปลาทั้งดิบทั้งสุก เครื่องดื่บนั้นตั้งใจจะให้ครุฑยักซ์บริโภค ขนมหผลไม้และสุรา ทั้งหมดนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับการเช่นผีของไทย

ส่วนคำบูชานั้นเริ่มต้นด้วยนะโมสามจบและประกาศไตรสรณคมน์ แล้วจึงว่า คำบูชาพระเป็นเจ้าของฮินดู และทุกครั้งที่จะกล่าวคำบูชาเทพหรือครูซึ่งมิใช่ที่เคารพในศาสนาพุทธ ก็จะต้องสวดคาถาสรรเสริญพระรัตนตรัย หรือเอ่ยถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ทุกครั้งไป แสดงให้เห็นว่าผู้ที่ร่วมพิธีนั้นยอมรับว่าพิธีกรรมนั้นมีใช้พิธีในพระพุทธศาสนา และผู้เข้าพิธีนั้นก็มิได้ขาดจากไตรสรณคมน์ จึงต้องสวดสรรเสริญพระรัตนตรัยเพื่อเป็นการเตือนตัวเองเตือนใจอยู่ทุกระยะว่าแต่ละคนนั้นยังอยู่ในพระพุทธศาสนา ทั้งที่กำลังบูชาพระเป็นเจ้าของฮินดู

เมื่อกกล่าวถึงเครื่องสังเวยครูในพิธีไหว้ครูว่าเป็นอย่างเดียวกันกับเครื่องเช่นผีของไทย ก็ชวนให้คิดต่อไปว่าทัศนคติของคนไทยที่มีต่อศาสนาฮินดูนั้นเป็นอย่างไร

เทวสถานฮินดูนั้นมิใช่ประจำราชธานีของไทยมาตลอด ตั้งแต่กรุงสุโขทัยลงมาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ คนไทยก็ยังคงกราบไหว้เคารพเทวรูป บางแห่งก็สร้างขึ้นใหม่ เช่นศาลพระพรหมและเทวรูปพระพรหมที่มุ่มโรงแรมเอราวัณ มีผู้คนไปบูชาวันละมาก ๆ บางแห่งที่เป็นศาสนสถานของฮินดูแท้ เช่นศาลพระอุมาที่ถนนสีลม เดี่ยวนี้ก็มีทั้งคนไทยและคนจีนเข้าไปกราบไหว้และสังเวยมาก ลักษณะการนับถือเทวรูปของ

ฮินดูนั้นเห็นว่าจะไม่ใช่เป็นการนับถือพระเป็นเจ้าของฮินดูด้วยความรู้สึกและศรัทธาแบบฮินดู แต่เป็นการนับถือผีแบบไทยซึ่งบนบานศาลกล่าวได้ และเมื่อบนแล้วได้ผลตามที่บนไว้ก็แก้บน คนไทยนับถือผีเอาไว้คุ้มครองตนจากภัยอันตรายและเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น มิได้มีหลักการของศาสนาฮินดูมาเกี่ยวข้องด้วยเลย แม้แต่พระพุทธรูปที่สำคัญขององค์ของไทย เช่นพระแก้วมรกต และพระพุทธรชินราช ก็ยังมีคนไทยจำนวนมากนับถือในทำนองนี้ ยังมีคนเข้าไปบนและแก้บนวันละมาก ๆ ด้วยหัวหมู เป็ด ไก่และไข่ต้มตลอดจนอื่น ๆ เช่นเดียวกับผีที่คนไทยนับถือกันมาช้านาน และยังไม่เลิก

ขอสรุปว่าคนไทยนั้นได้รับอิทธิพลของศาสนาอารยธรรมและวัฒนธรรมจากที่อื่น ๆ เข้าไว้มากมายในประวัติศาสตร์อันยาวนานของชนชาติไทย และเพราะประวัติศาสตร์อันยาวนานนี้เอง อิทธิพลต่างๆ ที่เข้ามาจากที่อื่นนั้นก็ค่อย ๆ ถูกปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงไปที่ละเล็กละน้อยจนในที่สุดก็กลายเป็นอารยธรรมไทยและวัฒนธรรมไทย ซึ่งไม่เคยมีอิทธิพลจากที่อื่นมาทำลายได้ คนไทยก็ยังเป็นไทยต่อไป พระเป็นเจ้าของฮินดูก็กลายเป็นผีแบบไทย ๆ ไป แม้แต่องค์ไศเลนทรหรือองค์เทวราชซึ่งแต่ก่อนเคยประทับในอันศักดิ์สิทธิ์พื้นสายตาคอนนั้น ทุกวันนี้ก็เสด็จออกไปเคาะประตูบ้านราษฎรเพื่อตรัสถามถึงความทุกข์สุขและการทำมาหากิน

มรดกไทยชิ้นสำคัญคือความเป็นไทย หากรักษามรดกชิ้นสำคัญนี้ไว้ได้แล้ว ทุกอย่างก็จะเป็นไปด้วยดี ไม่มีเหตุที่จะต้องวิตกหรือห่วงใยจนเกินไป